

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА УНІВЕРСИТЕТУ У РАКУРСІ ПІДТРИМКИ РУХУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ

Бакуменко Лариса Григорівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, директорка Наукової бібліотеки Харківського державного університету харчування та торгівлі

Розглянуто питання та заходи дотримання академічної доброчесності в Харківському державному університеті харчування та торгівлі та визначено роль наукової бібліотеки стосовно означеного питання.

Ключові слова: академічна доброчесність, заклади вищої освіти, наукова бібліотека

Сьогодні значної підтримки та поширення серед вітчизняних закладів вищої освіти набуває проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) – ініціатива, спрямована на системні зміни в українській вищій освіті: підвищення якості, створення умов для реалізації найбільш обдарованих студентів, покращення іміджу українських університетів, що реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні [2].

Чесність у навчанні, викладанні дисциплін, науковій діяльності є одним із основних постулатів якісного розвитку освіти і науки в Україні. Сьогодні це питання є надзвичайно актуальним.

28 вересня 2017 року набрав чинності Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-УІІ, у якому Статтею 42 [1] визначено єдині для всіх рівнів освіти види порушень академічної доброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання); особливості дотримання академічної доброчесності науково-педагогічними і науковими працівниками та здобувачами освіти; види академічної відповідальності науково-педагогічних і наукових працівників та здобувачів освіти; права осіб, стосовно яких порушено питання про порушення ними академічної доброчесності тощо.

Законом України «Про освіту» внесені відповідні зміни в Закон України «Про вищу освіту», якими визначено зміст академічної доброчесності.

Згідно з листом МОН України від 24 жовтня 2017 р. «Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти» заклади вищої освіти зобов'язані :

Вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної

відповідальності (пункт 1 частини третьої статті 32 Закону України «Про вищу освіту»).

Мати внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, що відповідно до пункту 8 частини другої статті 16 Закону України «Про вищу освіту» передбачає забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату.

Саме поняття академічна доброчесність трактується як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Харківський державний університет харчування та торгівлі активно працює стосовно підтримки руху академічної доброчесності, здійснено низку заходів які сприяють підвищенню якості навчальної та наукової діяльності і в яких безпосередню участь бере наукова бібліотека, а саме:

- *дослідження внутрішніх причин та сучасних освітніх практик у сфері боротьби з плагіатом для вироблення на цій основі відповідних політик, інструкцій, керівництв* (на сьогодні за участі фахівців наукової бібліотеки в університеті розроблено «Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату у наукових і навчально-методичних працях наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти Харківського державного університету харчування та торгівлі», «Порядок проведення перевірки наукових праць, навчальних видань та дипломних робіт (проектів) працівників та здобувачів вищої освіти Харківського державного університету харчування та торгівлі на наявність запозичень з інших документів» та методичні рекомендації «Академічна доброчесність та запобігання академічному плагіату у закладах вищої освіти»);

- *попередня експертна оцінка, зокрема й самооцінка, та/або технічна перевірка (за допомогою спеціалізованих програмних засобів) щодо ознак академічного плагіату в творах, підготовлених до друку та використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення плагіату на основі чітких правил і політики щодо його використання* (налагоджено співпрацю університету з компанією Strike Plagiarism, університету надано доступ до антиплагіатної програми. У березні 2018 р. науковою бібліотекою вищу організовано та проведено тренінг з навичок користування антиплагіатною системою «Strike Plagiarism», трактування та подібності звіту, постійно надаються консультації стосовно перевірки праць в антиплагіатній системі. На сьогодні співробітниками бібліотеки на предмет плагіату здійснюється перевірка документів (дисертацій, наукових статей, конкурсних робіт, монографій, навчальних посібників та ін., а також розпочато роботу з перевірки магістерських дисертацій) за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism – антиплагіатної системи, яка допомагає контролювати оригінальність аналізованих документів, не оцінюючи їх з фахової точки зору, а

надаючи лише попередження про перевищення запозичень або надмірне вживання транслітерації, на які необхідно звернути увагу та детальніше проаналізувати документ; створено профілі для науковців університету – операторів системи);

- *розбудова національних та університетських інституціональних репозитаріїв, які містять бази даних академічних/наукових текстів студентів/викладачів/науковців* (в нашому виші функціонує Інституціональний репозитарій – (iRNDUHT). Репозитарій працює на основі програмного забезпечення Dspace, функції якого постійно вдосконалюються. Ведеться робота над вдосконаленням структури репозитарію, яка складається з 15 розділів, 27 підрозділів та 133 колекцій, здійснюється процес наповнення цього ресурсу, на цей час у репозитарії розміщено близько 4000 електронних документів. Репозитарій є візитною карткою наукової складової університету, адже твори, представлені в цьому ресурсі є свідченням копійної праці, інтелекту, якості та доброчесності);

- *розміщення інформації про наукові здобутки вишу та науковців університету в наукометричних базах даних* (наукова бібліотека університету опікується питанням підключення і отримання доступу до Scopus та Web of Science, на сьогодні університет має таку можливість; створено профіль Харківського державного університету харчування та торгівлі в наукометричних базах даних Scopus, Web of Science, Google Scholar, ORCID, Index Copernicus, а також науковці вишу активно реєструються в цих базах даних; співробітники наукової бібліотеки беруть участь та є організаторами проведення науково-практичних семінарів з питань реєстрації та роботи в зазначених базах даних; в Index Copernicus працівниками наукової бібліотеки університету розміщено інформацію (метадані) про понад 600 наукових творів із наукових збірників університету «Прогресивні техніка і технології харчових виробництв ресторанного господарства і торгівлі» та «Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг». Це важливий фактор, що є запорукою доброчесності, адже якщо джерело має авторитет, то автора визначено як експерта у галузі, його добре цитують, він має досвід, такий ресурс вартий довіри);

- *інтеграція в освітні програми університетів на рівні бакалаврату та магістратури окремих навчальних блоків у частині академічної доброчесності, зокрема тих, що стосуються сучасних стандартів академічного письма* (закладам вищої освіти рекомендовано ввести в практику навчання курс «Основи академічного письма», в університеті ведеться роз'яснювальна робота серед викладачів і студентів стосовно питань уникнення плагіату та дотримання академічної доброчесності);

- *інтеграція до національних проектів, що сприяють впровадженню та підтримці політик з академічної доброчесності* (як приклад, створення Національного репозитарію академічних текстів, мета якого зробити максимально доступною для суспільства наукову інформацію України і світу, що сприятиме розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння

академічній доброчесності, а також безпосередня участь у цьому проекті закладів вищої освіти, зокрема Харківський державний університет харчування та торгівлі веде підготовчу роботу та планує брати участь у цьому проекті);

- *загальна популяризація культури боротьби з плагіатом* (сьогодні впровадженню принципів академічної доброчесності сприяє розміщення інформації стосовно цього питання для науковців, викладачів, інших співробітників університету на веб-сайтах та веб-сторінках ЗВО, зокрема на веб-сторінці наукової бібліотеки Харківського державного університету харчування та торгівлі у розділі «Сторінка користувача» створено рубрики «Науковцям», «Наукометрія», «Перевірка на плагіат», де розміщено інформацію з питань академічної доброчесності, правил оформлення списків літератури та посилань в наукових публікаціях, вимог до академічного письма тощо);

- *участь у регіональних, всеукраїнських та міжнародних наукових заходах (конференціях, семінарах) з питань академічної доброчесності* (впровадження новацій з цього напрямку в практику роботи вишу).

Всі ці заходи спрямовані на зростання іміджу та рейтингу університету через чесний та відповідальний підхід до наукової та освітньої діяльності.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Стаття 42. Академічна доброчесність.— Режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>

2. **SAIUP**. Чесність починається з тебе. Проект в університетах [Електронний ресурс].— Режим доступу: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/proekt-v-universytetah/>.

THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE UNIVERSITY IN THE ACCOUNT OF SUPPORT TO THE MOVEMENT OF ACADEMIC QUALITY AT THE UNIVERSITY

Bakumenko Larisa, Candidate of Science in Social Communications, the director of the library, Scientific Library Kharkiv State University of Food Technology and Trade

The issues and measures of academic integrity in Kharkiv State University of Food Technology and Trade are considered and the role of the scientific library in relation to this issue is determined.

Keywords: academic virtue, institutions of higher education, scientific library